

ABDULLA ORIPOVNING "O'ZBEKISTON" SHE'RIDA VATANPARVARLIK LIRIKASI VA BADIY MAHORAT

Muallif: Akbaraliyeva Xurshida
Ilmiy rahbar: Abdullayeva Gulnoza

Annotatsiya. Ushbu maqolada o'zbek she'riyatining zabardast namoyandasi Abdulla Oripovning "O'zbekiston" she'ri har tomonlama tahlil qilinadi. Asarning g'oyaviy mohiyati, lirik syujet, obrazlar tizimi, badiiy vositalar va janriy o'ziga xosliklari batafsil ko'rib chiqiladi. She'rdagi vatanparvarlik ruhi, millatning tarixiy xotirasi va tabiat tasvirining badiiy vazifasi ilmiy adabiyotshunoslik metodologiyasi asosida tadqiq etiladi. Maqola o'zbek lirik she'riyatining keyingi avlod uchun ahamiyatini belgilashga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Abdulla Oripov, "O'zbekiston" she'ri, vatanparvarlik lirikasi, o'zbek she'riyati, badiiy obraz, milliy o'zlik, ramziyat, lirik qahramon.

Annotation. This article provides a comprehensive analysis of the poem "Uzbekistan" by Abdulla Oripov, one of the greatest representatives of Uzbek poetry. The ideological essence, lyrical plot, system of images, artistic devices, and genre characteristics of the work are examined in detail. The patriotic spirit of the poem, the historical memory of the nation, and the artistic function of nature imagery are studied using scientific literary methodology. The article aims to define the significance of Uzbek lyric poetry for future generations.

Abdulla Oripov -o'zbek she'riyatining XX–XXI asrlar bo'sag'asidagi eng yirik vakili, xalq shoiri va O'zbekiston mustaqilligining kuychisi. Uning "O'zbekiston" she'ri milliy she'riyatimizning durdonalaridan biri bo'lib, o'quvchi qalbini vatanparvarlik tuyg'usi bilan to'ldiruvchi badiiy kuch sifatida tan olingan. Professor M.Qo'shjonov ta'kidlaganidek: "Abdulla Oripov she'riyati -milliy ruhning badiiy entsiklopediyasidir; unda xalqning armon va umidlari, sog'inch va orzu-havaslarining barchasi mujassam".[1, 145-b]. "O'zbekiston" she'ri shoir ijodidagi vatanparvarlik lirikasining cho'qqisi sifatida baholanadi. Bu asar nafaqat she'riy san'atkorlik namunasi, balki millat tarixiy xotirasining badiiy ifodasi sifatida ham katta ahamiyat kasb etadi. Shu bois uni ilmiy jihatdan har tomonlama o'rganish dolzarb masaladir.

Abdulla Oripov ijodining o'zagini vatan, tabiat, muhabbat va milliy o'zlik mavzulari tashkil etadi. Adabiyotshunos N.Vladimirova o'zining tadqiqotida yozadi: "Oripovning she'rlarida lirik 'men' bilan vatan obrazi bir-biridan ayrilmas; shoir uchun vatan -bu shunchaki geografik manzara emas, balki his-tuyg'u, qon-qon maydon" [2,112-b]. Bu o'ziga xoslik "O'zbekiston" she'rida ham yaqqol namoyon bo'ladi. Shoir ijodida vatanparvarlik ko'r-ko'rona maqtov sifatida emas, balki terankuyuvchi, his-

tuyg'uga boy sevgi sifatida namoyon bo'ladi. U vatanni faqat ulug'lamaydi - uni o'z iztirobida, quvonchida, bahorida va qishida sevadi. "O'zbekiston" she'ri lirik qahramonning vatan bilan dialogiga qurilgan. She'rda lirik qahramon Vatanni faqat joy sifatida emas, balki ona, mehr, umid va ildiz sifatida his qiladi. O.Sharafiddinov o'zining "Ijod va iste'dod" asarida ta'kidlaydi: "Oripovning 'O'zbekiston'i - bu shaxsiy va milliy tuyg'uning o'zaro qo'shilgan lahzasida tug'ilgan she'r; unda har bir misra yurt bilan shaxsiy qasomat ahdini ifodalaydi" [3,88-b]

She'rning bosh g'oyasi shundaki, vatan-bu shunchaki tug'ilib o'sgan joy emas, balki ma'naviy o'zlikni belgilovchi, insonni insonligida saqlab turuvchi ulkan ma'naviy kuch. Lirik qahramon vatanni qanchalik sevsa, o'zini shunchalik chuqur his etadi. She'rda bir necha asosiy obraz qatlamlari mavjud: tabiat obrazi (tog'lar, daryolar, sahro), ona obrazi, tarix va ajdodlar obrazi, va fuqaro-insonning o'z vataniga nisbatan munosabati. Professor H.Umurov o'zining "She'riyat nazariyasi" kitobida yozadi: "Oripov lirikasidagi tabiat tasviri-bu psixologik parallelizm usulining o'zbek she'riyatidagi eng yetuk namunasidir; tabiat holati va lirik qahramonning ichki holati bir-birini to'ldiradi" [4,167-b]. Lirik qahramon obrazi she'rda aniq individuallik kasb etmaydi-u ko'proq umumiy milliy tuyg'unning ovozigacha aylanadi. Bu umumlashma xarakteri she'rni ko'pchilik o'quvchi qalbiga yaqin qiladi. She'rda qo'llanilgan badiiy vositalar orasida metafora, sifatlash, takror, murojaat va personifikatsiya alohida o'rin tutadi. N.Karimov adabiyot tarixiga oid asarida qayd etadi: "Abdulla Oripov she'rlarida so'z -bu faqat ma'noni ifodalovchi vosita emas, balki musiqiy tovush va his-tuyg'u tashuvchisi" [5, 389-b]

She'r aruz va barmoq vaznlarining uzviy sinteziga qurilgan. Bu o'ziga xos ritmik tuzilish she'rga milliy koloritni berish bilan birga, musiqiy jozibadorlikni ham ta'minlaydi. Qofiya tizimining aniq va ohangli qurilishi she'rni yodlashga qulay, ta'sirchan qiladi. She'rda ramziy tilning qo'llanilishi alohida e'tibor talab etadi. Tog' - mustahkamlik va abadiylik, daryo-hayot va harakatning, sahro esa sinovning ramzi sifatida namoyon bo'ladi. Bu ramzlar o'quvchi ongida milliy tarixiy xotirani jonlantiradi. "O'zbekiston" she'ri janr jihatidan vatanparvarlik odasi (oda vatanparvarlik lirikasi) kategoriyasiga kiradi, ammo Abdulla Oripov bu janrni klassik odadan yangi bosqichga ko'taradi. H.Umurov ta'kidlaganidek: "Oripov odasi — bu ritorik maqtov emas, balki individual his-tuyg'uli lirik iqror" (Umurov H. "She'riyat nazariyasi", [6,171-bet]).

She'r o'zbek mustaqillik davri adabiyotiga o'tish jarayonida milliy tuyg'uning badiiy ifodasi sifatida muhim o'rin egallaydi. O'zbekiston mustaqilligidan so'ng bu she'r yangi ma'no va yangi hayot kasb etdi-endi u nafaqat his-tuyg'u, balki yangi milliy tafakkurning poetik manifestiga aylandi. Sh.Tursunov o'z tadqiqotida "O'zbekiston" she'ri haqida shunday yozadi: "Bu asar o'zbek lirik she'riyatining jahon vatanparvarlik lirikasi kontekstida munosib o'rin egallashini ta'minlagan dastlabki asarlardan biridir"

[7,-203-b] "O'zbekiston" she'ri o'zbek jamiyatida maktab dasturlariga kiritilgan, san'at va madaniyat tadbirlarida ijro etiladigan asarga aylanib, milliy madaniy merosimizning ajralmas qismiga kirdi. Bu she'r oddiy o'quvchidan tortib olim va sho'irgacha bo'lgan keng auditoriya uchun ta'sirchan va mazmunli bo'lib qola bermoqda. N. Vladimirova o'z tadqiqotida ta'kidlaydi: "Oripovning she'rlari --ularning qaysi davri, qaysi mamlakati bo'lishidan qat'i nazar, o'quvchida chuqur hissiy rezonans uyg'otadi" (6,118-b). Bu mulohaza "O'zbekiston" she'ri uchun ham to'la o'rindir. Abdulla Oripovning "O'zbekiston" she'ri-o'zbek lirik she'riyatining oltin fondiga kiruvchi, chuqur g'oyaviy-badiiy qimmatini bilan ajralib turuvchi ulkan asardir. Unda vatanparvarlik tuyg'usi lirik individualizm bilan, milliy tarix esa shaxsiy iztiroblar bilan organik tarzda uyg'unlashgan. She'r kompozitsion jihatdan barkamol, badiiy jihatdan boy, til-uslub jihatdan nozik va sayqallangan. Maqolada ko'rib chiqilgan g'oyaviy-mazmun, obraz, badiiy vositalar va janriy xususiyatlar yig'indisi shuni ko'rsatadiki, bu she'r o'zbek she'riyatshunosligi uchun hali ko'p yangi kashfiyotlar manbaiga aylanishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdulla Oripov. "Tanlangan asarlar". — Toshkent: Sharq nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi, 2003.
2. Qo'shjonov M. "Hozirgi o'zbek she'riyati". — Toshkent: Fan, 1990. — -betlar.
3. Sharafiddinov O. "Ijod va iste'dod". — Toshkent: G'afur G'ulom nashriyoti, 1999.
4. Umurov H. "She'riyat nazariyasi". — Toshkent: O'zbekiston, 2002
5. Karimov N. "O'zbek adabiyoti tarixi". — Toshkent: Fan nashriyoti, 2006. — 385–395-betlar.
6. Vladimirova N. "Uzbek Lyric Poetry of the XX century". — Tashkent: Fan, 2003.
7. Tursunov Sh. "O'zbek she'riyati taraqqiyoti". — Toshkent: O'qituvchi, 1997.